

НАЦИОНАЛНА МУЗИКАЛНА АКАДЕМИЯ
"ПРОФ. ПАНЧО ВЛАДИГЕРОВ"

Инструментален факултет
Катедра „Камерна музика и съпровод“

Ли Хаочен

**Клавирният съпровод – историческо развитие и методика
на обучение в някои европейски държави и САЩ.
Възможности за развитието му в Китай.**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователната
и научна степен „доктор“ в професионално направление
8.3. „Музикално и танцово изкуство“

Научен ръководител:
Проф. д-р Атанас Атанасов

София, 2023

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод	1
ГЛАВА ПЪРВА. Поява и стилова еволюция на клавирния съпровод в Западна Европа	4
1.1. Бароков период.....	4
1.2. Класически период.....	4
1.3. Романтичен период	5
1.4. XX век	5
ГЛАВА ВТОРА. Развитие на клавирния съпровод в различните държави	7
2.1. Русия	7
2.2. САЩ.....	7
2.3. Италия	8
2.4. България.....	8
2.5. Други държави	9
2.5.1. Германия.....	9
2.5.2. Австрия	9
2.5.3. Обединеното кралство	10
ГЛАВА ТРЕТА. Обучение на студенти по клавирен съпровод в Европа	11
3.1. Видове музикална фактура.....	11
3.2. Типове акомпанимент:.....	11
3.3. Методология на клавирния съпровод.....	12

3.3.1. Основни ансамблови въпроси.....	12
3.3.2. Ансамблови проблеми на произведения за струнни лъкови инструменти	12
3.3.3. Специфични проблеми при съпровод на дървени и медни духови инструменти.	12
3.3.4. Работа върху вокални произведения	12
3.3.5. Клавирни извлечения от партитура на оркестров съпровод ..	12

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. Поява и стилова еволюция на клавирния съпровод в Китай.....12

4.1. След Опиумните войни.....	13
4.2. След „Движение Четвърти май“	13
4.3. След основаването на Нов Китай	14
4.4. След започване политиката на реформи и откритост	15

ГЛАВА ПЕТА. Състояние на обучението по клавирен съпровод в Китай и недостатъците на сегашния етап на развитие17

5.1. Състояние на обучението по клавирен съпровод в Китай.....	17
5.2. Недостатъците на сегашния етап на развитие	17
5.2.1. Основни въпроси на сегашния етап	17
5.2.2. Причини за настоящия проблем	18

ГЛАВА ШЕСТА. Мисли за развитието на обучението по клавирен съпровод в Китай.....19

6.1. Мисли за изграждането на специалността	19
---	----

6.1.1. Наименование на специалността	19
6.1.2. Посоки на изследванията	19
6.1.3. Място на клавирния съпровод в структурата на висшето училище	20
6.1.4. Образователно-квалификационни степени на обучение	20
6.2. Мисли върху учебния план	21
6.2.1. Основна дисциплина.....	21
6.2.2. Курс за изграждане на различни умения	21
6.2.3. Теоретични курсове	21
6.2.4. Езикови курсове	21
6.2.5. Практически курсове	21
6.3. Мисли върху критериите за оценка	22
6.3.1. Приеман изпит	22
6.3.2. Изисквания за дипломиране.....	22
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	24
ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	27
СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ.....	28
БИБЛИОГРАФИЯ.....	29

Увод

По време на изследванията си установих, че акомпаниментът на пиано се превръща от специфична форма на изпълнение в отделна музикална учебна дисциплина едва преди малко повече от сто години. Поради развитието на музикалната култура и изкуство търсенето на акомпанятори се увеличава. Например при репетициите на опери е очевидно непрактично да се използва оркестър за всяка репетиция и представление поради обективни ограничения и са необходими повече пианисти-акомпанятори, които да участват в репетициите и представленията. В началото на XX век в много европейски страни и в САЩ във висши училища за музика вече се предлагат курсове по акомпанимент на пиано и за няколко десетилетия биват обучени голям брой отлични акомпанятори. Специалността „Клавирен съпровод“ се създава късно в Китай и въпреки, че е постигнат известен успех през последните години, не се формира добре развита система от дисциплини в другите висши училища за музика, с изключение на професионалните консерватории. Затова се опитам да планирам по-всеобхватна програма за обучение с надеждата да допринеса за изграждането и развитието на специалността „Клавирен съпровод“ в Китай.

Обект на изследването на този труд е обучението по клавирен съпровод. Предметът на изследването е историята и практиката на обучението по клавирен съпровод в Китай, в някои европейски страни и в САЩ, както и възможностите и насоките за неговото развитие в съвременен Китай.

Съдържанието на изследването ми се състои от шест глави. Първите три глави представят изследване на историческото развитие и методиката на обучение в някои европейски държави и САЩ, а последните три глави са посветени на историческото развитие и настоящото състояние на

преподаването на акомпанимент на пиано в Китай, както и на възможностите за развитието му.

Целта на изследването е на базата на събраната информация за обучението по клавирен съпровод да се формулират основни насоки за развитието му във висшите училища в Китай. За развитието на специалността „Клавирен съпровод“ в Китай е от съществено значение да се създаде цялостна програма за обучение, която да отговаря на настоящата ситуация в Китай. Изграждането и развитието на всяка специалност изисква задълбочени теоретични изследвания като основа. Проучването на историята и програмите за обучение по клавирен съпровод в някои европейски страни и САЩ в сравнение с Китай дава възможност да се анализират проблемите, които понастоящем съществуват в Китай. Желанието ми е да изготвя разумен план за обучението по клавирен съпровод, който да е подходящ за настоящия етап на развитие в Китай. Надявам се, че ще успея да направя ефективни предложения за развитието на специалността „Клавирен съпровод“ в Китай, за да може все повече отлично обучени акомпанятори да се включват в настоящия и бъдещ музикален живот на Китай

С оглед на посочените по-горе предмет и цел на изследване, в настоящия труд се поставят следните задачи:

1. Събиране и съпоставяне на информация, която е релевантна и подобна на тази тема.
2. Организиране и обобщаване на различните видове информация.
3. Превеждане и проучване на съответните програми за обучение по специалността „Клавирен съпровод“ в някои европейски страни и в САЩ.
4. Превеждане на интервюта със студенти, които изучават акомпанимент на пиано като основна специалност.
5. Участие в практически дейности за придобиване на практически опит и умения.

Основните методи в работата върху настоящия труд са историческо изследване, проучване на документи, сравнителен анализ и емпирично обобщение. Въз основа на предишни изследвания върху преподаването на клавирен съпровод в Китай, в съчетание със събраната от мене информация и дългогодишния ми учебен и практически опит в областта на клавирния съпровод, сравнявам историята на клавирния съпровод в Китай и някои европейски страни, както и в САЩ, като се фокусирам върху анализа и обсъждането на програмите за обучение по специалността „Клавирен съпровод“ в тези страни. И правя опит да проуча възможностите за бъдещото развитие на специалността „Клавирен съпровод“ в Китай.

ГЛАВА ПЪРВА. Поява и стилова еволюция на клавирния съпровод в Западна Европа

1.1. Бароков период

Бароковият период е от 1600 до 1750 г. – важен период в развитието на западната музикална история и дори световната музикална история. Важен елемент, характерен за бароковата музика, е цифрованият бас, известен още като „basso continuo“. Цифрованият бас представлява начин за съкратено изписване на акомпанимента. Това означава, че композиторът пише басова партия, без да изписва допълнителните ноти, които изпълнителят трябва да изсвири, а просто отбелязва цифра, която показва интервал, например 6, което означава, че над басовия тон трябва да се изсвири секста, а изпълнителят ще изсвири в същото време и терца, за да образува акорд според тогавашните условности. „Партията на акомпанимента е съставена от два компонента – басова мелодия и хармонична основа и е част от хомофонната или полифонична фактура на ансамбловото музикално произведение (инструментално или вокално-инструментално).“¹ Композиторът поставя акцент в произведението върху басовата мелодия, която обикновено се изпълнява на виола да гамба, виолончело, контрабас, фагот или друг басов инструмент, а хармоничната основа се изпълнява на лютня, китара, орган, клавихорд и (или) чембало. Изпълнението е много свободно и всеки изпълнител има собствена интерпретация и използва различна орнаментика, което прави изпълнението различно и несходно с други изпълнения.

1.2. Класически период

В сравнение с по-семплия емоционален израз на музиката от късния барок, емоционалните колебания на класическите произведения са

¹ Атанасов Атанас. Практически курс по цифрован бас. София. 2019. Стр 6.

по-значими и драматични, а персонажите, създадени от композиторите, са много по-ярки. Произведенията от Класиката съдържат богати ритмични модели и значително увеличаване на темповия диапазон. За разлика от полифоничната фактура на късния барок, в класическата музика преобладава хомофонията, максимално се използват мажорната и минорната тоналност, мелодията се превръща в най-важната съставна част на фактурата, а басът и хармонията играят ролята само на съпровод.

1.3. Романтичен период

Важен продукт на романтичната музика е „художествената песен“ – вид лирична песен, популярна в Европа в края на XVIII и началото на XIX век. Думата „художествената песен“ е преведена от немски Kunstlied, на немски Kunst означава „изкуство“, а lied означава „песен“. Тази концепция може да отразява характеристиките на жанра: тя е различна от операта, народните песни и други вокални жанрове. Особеностите са, че текстовете са дълбоки по смисъл и богати на асоциации, повечето от тях представляват известни поеми в стихове, фокусирани върху вътрешния свят на човека. Музиката в този жанр е деликатна и строга, мелодично изразителна, със сложни композиционни техники, като клавирният съпровод играе важна роля. Романтичната музика се откъсва от традиционните форми и не е обвързана с единството на формата, а се занимава повече с изразяването на индивидуални мисли и чувства: страст, възмущение, тъга и т.н. По този начин романтичната музика е красиво мелодична, многопластова, с голям динамичен диапазон и по-богат музикален израз, което контрастира със строгия, достоен стил на класическата музика.

1.4. XX век

В началото на XX век традиционната тонална музикална система постепенно загубва господството си. Появяват се редица новости в ритъма, мелодията, хармонията и така нататък. Раждат се нови стилови

направления – Импресионизъм, Експресионизъм, Неокласицизъм и други. Хармоничният език се усложнява – използват се битонални, политонални и атонални съзвучия. През този период музиката бързо се откъсва от традиционните музикални системи и поражда нови естетически перспективи, композиционни идеи и изпълнителски стилове. Влиянието на музиката на Новата вълна от XX век е неоспоримо, но не като отрицание или заместител на тоналната музика, а като нейно допълнение и разширение. Това е и създаване на нов музикален език и разнообразяване на музикалните жанрове.

Разглеждайки стиловата еволюция на клавирния съпровод в течение на времето, можем да видим, че вокалното и инструменталното изкуство се появяват преди клавирния съпровод, т.е. клавирният съпровод се развива под влиянието на вокалното и инструменталното изкуство. Проучването на развитието на клавирния акомпанимент показва, че той води началото си от късния Ренесанс и Барока: По време на класическия период клавирният съпровод става по-сложен и динамичен в своята фактура. В периода на романтизма клавирният съпровод се превръща във важна част от музикалната композиция, преплита се със соловата партия и по-добре интерпретира музикалния образ, както е представено например в художествените песни на Шуберт. През XX век клавирният съпровод става по-разнообразен в ритмично отношение и по-труден в техническо отношение, което поставя по-големи изисквания към изпълнителя. С нарастването на ролята на клавирния акомпанимент все повече произведения се създават с идеята за равнопоставеност на соловата и клавирната партия. Това води до необходимостта от формиране и развитие на учебната дисциплина Клавирен съпровод.

ГЛАВА ВТОРА. Развитие на клавирния съпровод в различните държави

2.1. Русия

Русия традиционно е музикална сила и нейната система за обучение по пиано е световноизвестна, а резултатите от изключителното ѝ обучение по пиано се радват на голямо внимание от страна на пианисти и педагози от цял свят. С над 250-годишна история в областта на клавирния съпровод Русия е много ценна страна за изучаване. В руската система на обучение на първо място се поставя обучението на художественото и естетическо чувство. Тази система насърчава и обогатява музикалната чувствителност, способността да се проявява жив интерес към музикалното обучение и към естетиката на музикалното изкуство, поставя фокус върху засилване на артистичното изразяване на студентите и фокус върху развиване на способността за съвместно музициране. Изпълнителските умения на студентите са само средство за постигане на целта. Целта е музикалното изразяване.

2.2. САЩ

В САЩ терминът „Accompanist“ (акомпанятор) се появява за първи път в писмена форма през 1860 г. във вестник Таймс.² През 1947 г. Гвендолин Кодолфски (Gwendolyn Kodolfsky), известна вокална акомпаняторка, основава първата по рода си специалност „Клавирен съпровод“ в Университета на Южна Калифорния. Целта е да се осигури цялостна програма и място за развитие на пианистите, които се интересуват от репертоара на клавирния съпровод и от това специфично умение. Програмата по клавирен акомпанимент е създадена като бакалавърска степен, тъй като магистърската степен по музикално изпълнение все още не е разпространена в САЩ. В средата на 50-те години

² Masters Richard. Presiding at the Pianoforte: A Brief History of Accompaniment, February/March 2011.

на миналия век Университетът на Южна Калифорния предлага магистърска степен по клавирен акомпанимент. През 1969 г. там се предлага първата в света докторантура по клавирен съпровод.³ През 1989 г. пианистът Алън Смит поема позицията на Кордолфски и променя името на програмата за акомпанимент на пиано на Изкуства за клавирно партньорство (Keyboard Collaborative Arts). Думата „партньорство“ е използвана вместо акомпанимент, тъй като „акомпанимент“ не отразява напълно равностойното сътрудничество, което наистина съществува в музиката. Понастоящем се приема, че терминът „партньорство“ е въведен за първи път от професор Самюъл Сандърс (Samuel Sanders), основател на програмата за клавирен съпровод в музикална академия „Джулиард“. Това се отнася конкретно до изкуството за свирене на пиано в партньорство с други изпълнители (певци и инструменталисти), като се подчертава равнопоставеността и значението на пианото в това партньорство.

2.3. Италия

Специалността Клавирен съпровод се нарича в Италия „Maestro Collaboratore“ (Маестро, Майстор на сътрудничеството). Когато пианистът изпълнява ролята на „Maestro Collaboratore“, той заменя оркестъра с пиано и поема важна роля на водач в предварителните репетиции на операта. В Италия студентите, изучаващи клавирен съпровод, трябва да имат не само много добри познания по пиано, но и по вокално пеене и инструментално изкуство, и дори правилата за правопис и произношение на пет езика: немски, френски, италиански, английски и руски. Специалността „Maestro Collaboratore“ в Италия е предимно в областта на вокалното изкуство и обхваща както камерното пеене, така и операта.

2.4. България

³ Lee Pei-Shan. The Collaborative Pianist: Balancing Roles in Partnership, New England Conservatory of Music Doctoral Thesis, May 2009.

„Изпълнителското изкуство в България започва своето развитие в средата на 19 век, чрез малки музикални форми, често с приложно значение, изпълнявани в домашна обстановка или тъй нареченото в Европа „домашно музициране“. В това домашно музициране главната роля е отредена на пианото. То било предимно необходим акомпаниращ и ансамблов инструмент. Появата на инструмента пиано и първите форми на концертен живот предпоставят необходимостта от зараждането на клавирния акомпанимент в България.“⁴ В началото на развитието на клавирния съпровод в България, „няма граница между камерно музициране и акомпанимент. Най-често пианото се използва като съпровождащ различните форми на музициране инструмент, заместващ оркестъра.“⁵ С нарастването на популярността на акомпанимента като такъв и в резултат на различни фактори клавирният акомпанимент започва да се обособява като отделна дисциплина в България.

2.5. Други държави

2.5.1. Германия

В Германия има 27 държавни университета, които покриват целия спектър от специалности в областта на музикално-сценичните изкуства. Клавирен съпровод се предлага във всички музикални университети в Германия, но само на магистърско и докторско ниво. Програмата за акомпанимент на пиано във всички висши училища за музика в Германия е разделена на три: камерна музика, художествена песен, опера.

2.5.2. Австрия

Австрийската програма за клавирен съпровод също е разделена на две области: вокална и инструментална, като вокалната област е разделена на две направления: художествена песен и опера. Ръководството на

⁴ Дикова Даниела. „Клавирният акомпанимент като изучавана дисциплина и историческото му развитие в отделни национални школи“ София, 2014г, с.52.

⁵ Пак там, с.62.

художествената песен е включено във вокалния факултет, а оперното ръководство – в диригентския факултет.

2.5.3. Обединеното кралство

В Обединеното кралство има много консерватории, които предлагат курсове по акомпанимент на пиано, като Кралския музикален колеж (Royal College of Music), Кралската консерватория на Шотландия (Royal Conservatoire of Scotland), Кралски северен музикален колеж (Royal Northern College of Music), Училище за музика и драма Гилдхол (Guildhall School of Music and Drama), Кралската консерватория в Бирмингам (Royal Birmingham Conservatoire), Кралски уелски колеж за музика и драма (Royal Welsh College of Music and Drama) и др. Струва си да се отбележи, че Кралската консерватория на Шотландия още има специалност за акомпанимент на балет (Piano for Dance).

През време на проучванията ми в тези държави установих, че в повечето страни обучението на студентите по клавирен съпровод е комбинация от теория и практика и въпреки че практиката играе по-голяма роля, теоретичните познания, свързани с клавирния съпровод, също са неразделна част от това да станеш акомпаниятор. По-специално, методологическите аспекти на клавирния съпровод дават съществени теоретични знания за студентите по клавирен съпровод, а точно това липсва в момента в обучението в Китай, както ще разгледам в следващата глава. Като цяло, учебната програма, приемните и дипломните изпити по клавирен съпровод в Европа и Съединените щати са достойни за сравнение и изучаване в Китай и ми дадоха голямо вдъхновение за моята визия за развитието на дисциплината клавирен съпровод в Китай.

ГЛАВА ТРЕТА. Обучение на студенти по клавирен съпровод в Европа

3.1. Видове музикална фактура

„Фактурата е специфичен начин на организация и едновременно на изложение на звуковата материя. Включвайки в тази организация всички изразни средства, фактурата осъществява кординацията между тях в музикалното време и пространство.“⁶ Тя е различна по наситеност. Това се определя от броя на съставлящите я гласове. Известни са ни два основни вида фактура: едноглас и многоглас.

1. Едногласна – „когато налице е едногласно изложение, в унисон или удвояване в една, две, три или повече октави.“⁷

2. Многоглас – многогласната фактура бива хомофонна, полифонична и смесена.

3.2. Типове акомпанимент:

Като правило партията на съпровода съдържа басов глас, хармония под формата на акорди или арпеджио плюс различни допълнителни елементи. По принцип съпроводът е определен тип музикална текстура, която трябва да бъде ритмична, хармонична и да не влиза в противоречие с основния глас. Типовете акомпанимент и характерът на фактурата им се различава от общите фактурни видове. Отличаваме следните основни типове акомпанимент:

1. Акомпанимент с акорди (редуване на акорди).
2. Различни удвоения (в октава, терца, секста и др.).
3. Арпежи (разложени акорди).
4. Редуващи се басов тон и акорд.
5. Хармонични фигурации.

⁶ Стоянов Пенчо. Музикален анализ. София. 1993. Стр 114.

⁷https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0_%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0

6. Акомпанимент с включени елементи от тематичния материал.

7. Смесен тип.

3.3. Методология на клавирния съпровод.

Думата „методика“ означава начин на преподаване. Методиката систематизира всички аспекти на учебната работа, свързани с предмета. Ние съдим от историята и логиката на научното развитие и ако искаме да познаем и разберем даден предмет в дълбочина, трябва да разберем неговата методология. Целта на курса „Методика на клавирния съпровод“ е да решава проблеми чрез научни методи и да подготви студентите за бъдещата им работа като преподаватели по клавирен съпровод или акомпаниятори, така че студентите да имат основни норми, които да следват, да създават в себе си ясни критерии за нивото на изпълнителската дейност и да подобряват ефективността на своята работа.

Съгласно европейската система за обучение „Методика на клавирен съпровод“ обикновено се разделя на следните аспекти:

3.3.1. Основни ансамблови въпроси

3.3.2. Ансамблови проблеми на произведения за струнни лъкови инструменти

3.3.3. Специфични проблеми при съпровод на дървени и медни духови инструменти.

3.3.4. Работа върху вокални произведения

3.3.5. Клавирни извлечения от партитура на оркестров съпровод

Тези точки са подробно разгледани в дисертационния труд, като е отбелязано и тяхното приложение в практическата дейност на акомпаниятора.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. Поява и стилова еволюция на клавирния съпровод в Китай

4.1. След Опиумните войни

След избухването на Първа опиумна война през 1840 г. агресията на империалистическите сили принуждава Китай да прекрати политиката си на затвореност и много пристанища се отварят за търговия. Голям брой бизнесмени и мисионери влизат в Китай. С разрастването на колониализма западната музикална култура постепенно започва да навлиза и става разбираема за китайския народ. Музикалните дейности, свързани с пианото, също се зараждат и развиват от края на XIX век до началото на XX век. Десетилетията след избухването на Опиумната война са ембрионалният етап от развитието на клавирния съпровод в Китай, всъщност песните, създадени през този период, са предимно с еднотона мелодия, записана с номерирана нотна нотация⁸ или Персонал. Създадени за целите на пеенето, тези песни нямат написан акомпанимент. Следователно клавирният съпровод в Китай е все още в зародиш през този период.

4.2. След „Движение Четвърти май“

През 1919 г. в Китай избухва „Движение Четвърти май“⁹, дават по-голяма възможност за разпространение на западната музика в Китай. След края на „Движение Четвърти май“ в цял Китай се създават различни форми на музикални общества, в повечето от които има преподаване на пиано. През 1927 г. някои музикални институции и академии са принудени

⁸ Номерираната музикална нотация (на английски: numbered musical notation) е един от методите за нотирание, като се използват главно цифри за изразяване на музикални ноти, известни още като цифрова нотация. Сега се използва по-често в Китай и Япония. Произхожда от Франция през 18 век, а по-късно е усъвършенстван от германците и постепенно се развива в това, което е сега.

⁹ Движение Четвърти май: Патриотично движение, организирано от млади студенти през 1919 г., за да се противопостави напълно на империализма и феодализма.

да бъдат закрити под натиска на правителството на Бейян¹⁰. С подкрепата на Цай Юанпей, Сяо Юмей създава първата независима музикална академия в Китай в Шанхай, „Шанхайската национална музикална академия“¹¹. По това време в Китай стартира програма за начално обучение по пиано, като се създава и институция за музикално образование. Опознават се западните песни, музикалната теория и солфеж, чуждестранните музикални инструменти и др. Това означава, че професионалното музикално образование в Китай навлиза в нов исторически период.

Като цяло, през първата половина на ХХ век в клавирния съпровод в Китай се забелязва начало на предварително проучване, повлияно от западната музикална теория. По-голямата част от акомпаниментите през този период имитират музикалния стил и творческа техника от периода на европейския романтизъм, а в малка част се забелязва заимстване от класическия период или модерния западен музикален стил. От този момент нататък в клавирния съпровод постепенно се добавят елемента от националната музика. Много произведения са променили предишната си форма от „Музика и песни за училище“, вече не са без клавирен съпровод. Отначало акомпаниментът е базиран на акорди, арпежи и имитиране на фрагменти от вокалната партия, постепенно се усложнява, обогатява и придобива ролята на равностоен партньор.

4.3. След основаването на Нов Китай

Създаването на Нов Китай на 1 октомври 1949 г. открива нова ера в китайската история. Оттогава Китай отдава голямо значение на музикалното образование и бързо култивира група млади композитори и

¹⁰ Правителството на Бейян: Отнася се за ранната република Китай, правителството, водено от Юан Шикай и доминиращо в политическия пейзаж, създадено на 6 октомври 1913 година.

¹¹ Шанхайската национална музикална академия: сега Музикалната академия в Шанхай, основана през 1927 г., е най-старата музикална консерватория в Китай, създава начин за култивиране на млади музикални таланти.

изпълнители. През 50-те години Мао Цзедун предлага политиката „Нека цъфтят сто цветя“¹². Много композитори започват да изследват народното творчество в различни райони на Китай, за да отделят най-ценните народни песни. Поради късата структура на тези песни, повечето от тях са в едноделна форма, така че композиторите обикновено обработват някои от тези песни чрез различни композиционни похвати. Например чрез разширяване на оригиналната музикална структура и добавяне на нови дялове, транспониране на отделни фрагменти др. формата се променя и удължава. Голямо значение се отдава на подредбата на акомпанимента на пиано. По този начин се запазват оригиналните черти на народните песни, като едновременно с това те стават по-артистични и съвременни.

През 1966 г. в Китай избухва „културната революция“ която продължава десет години. Тази революция има отрицателно въздействие върху образованието, науката, културата и други аспекти от живота. Появява се едно неправилно разбиране, което се състои в това, че всички неща, свързани със Запада, не са в съответствие с китайската култура по това време и не трябва да се популяризират. Това включва също обезсърчаване на хората да учат западната музика, така че китайската оперна музика и революционни песни отново стават популярни. Съдържанието и формата на китайските песни се променят по време на Културната революция. Освен че все по-често се използва пиано за съпровода на Пекинската опера, се появяват значителен брой композитори, които са запалени по композирането на песни по стиховете на Мао Дзедун и по този начин създават специфични жанрове на поезия с отличителна характеристика за времето си.

4.4. След започване политиката на реформи и откритост

¹² „Нека цъфтят сто цветя“ означава, че в литературното творчество е позволено да съществуват и да се развиват произведения от различни стилове, различни жанрове, различни теми и различни техники.

През септември 1976 г., когато „Културната революция“ приключва, Дън Сяопин предлага политиката на „реформи и откритост“.¹³ С установяването на тази политика Китай навлиза в период на бързо развитие. Особено през февруари 1979 г., когато се провежда Национална конференция за изкуство, се внася безпрецедентна жизненост в развитието на китайската музика. В същото време обменът на музика между Китай и западните страни постепенно се увеличава. Това променя дотогавашната ситуацията, която е поставяла в изолация Китай от западната музикална култура и осигурява добра творческа среда за композиторите. Представителни творби от този период включват: „Лан Хуахуа“ и „Червен цвят на праскова и бял цвят на кайсия“ от Уанг Джисин¹⁴, „Родина, мила майка“ и „Обичам тази земя“ от Лу Зайи, „Любов в родината“ на Лиу Конг¹⁵ и др. Тези произведения са по-разнообразни по стил и тематика, а художествената концепция на песните и аранжиранието на клавирият също са по-богати. Те не само постигат голям пробив в музикалната форма и хармоничната техника, но по-важното е, че съпроводът на пиано започва да заема важна част.

¹³ Теорията, изложена от Дън Сяопин през 1978 г.: вътрешна реформа, отваряне към външния свят, освобождаване на ума и търсене на истината от факти.

¹⁴ Уанг Джисин (1942-), китайски първокласен композитор, диригент и национален педагог по вокал. Той се занимава с художествено творчество повече от 40 години и е създал голям брой музикални произведения в различни форми.

¹⁵ Лиу Конг (1956-), композитор, сега е професор в композиционния отдел на Музикалната консерватория в Шенян. Неговите творби са носители на много национални награди.

ГЛАВА ПЕТА. Състояние на обучението по клавирен съпровод в Китай и недостатъците на сегашния етап на развитие

5.1. Състояние на обучението по клавирен съпровод в Китай

Въпреки, че през годините клавирният съпровод продължава да се развива в Китай и клавирните акомпанименти постепенно придобиват национална характеристика, поради исторически причини появата и развитието му срещат различни трудности. В края на 90-те години на миналия век в допълнение към по-професионалните музикални академии, в различни университети се създават като подразделения музикални академии или академии по изкуствата. Въпреки това, поради ограничените условия, само професионални музикални академии и академии по изкуствата от няколко университета могат да предложат тази специалност. Повечето други университети временно не могат да предложат тази специалност, тъй като не могат да отговорят на специфичните изисквания за специалността „Клавирен съпровод“.

5.2. Недостатъците на сегашния етап на развитие

5.2.1. Основни въпроси на сегашния етап

1. Неясно разделение на специалността

Специалността „Клавирен съпровод“ е нова в Китай. Въпреки, че през последните години средата за развитие на специалността клавирен съпровод значително се подобри в областта на професионалната музика, особено в различните професионални музикални академии, все още е трудно да се постигне ясно и подробно разделение на тази специалност във всички музикални академии. От това става ясно, че специалността „Клавирен съпровод“ в Китай не формира независима дисциплинарна система и все още е в начален етап на развитие. Въпреки че в някои от най-добрите консерватории са постигнати известни успехи, е необходимо да се създаде по-всеобхватен и професионален механизъм за преподаване.

2. Незавършени програми за обучение

Програмите за обучение по „Клавирен съпровод“ като учебна дисциплина или специалност в Китай все още не са завършени и не съществува строго определен модел на учебна програма. Академиите, които понастоящем предлагат това обучение, основно имат своя собствена насоченост, но обучението не е всеобхватно. С други думи, в Китай не съществува научно обоснована и завършена система за преподаване по специалността „Клавирен съпровод“. И на този етап е необходимо да се създаде цялостна програма за обучение на тази специалност.

5.2.2. Причини за настоящия проблем

Смятам, че на този етап има три причини за проблемите: Първо, исторически фактори. Клавирният акомпанимент в Китай започва да се развива късно, като изостава от европейските страни и САЩ с почти половин век. На второ място, хората не знаят достатъчно за специалността „Клавирен съпровод“ и не ѝ обръщат достатъчно внимание. Представата на много хора за развитието на тази специалност все още е на нивото на простото свирене на добър акомпанимент, а изоставането в информираността пречи на бързото ѝ развитие. Трето, липсата на професионални таланти. Без такива не е възможно да се осигури силна подкрепа за развитието на клавирния съпровод.

ГЛАВА ШЕСТА. Мисли за развитието на обучението по клавирен съпровод в Китай

6.1. Мисли за изграждането на специалността

6.1.1. Наименование на специалността

Понастоящем няма единно наименование на специалностите по клавирен съпровод в Китай и при записването на студентите учебните заведения определят наименованията на специалностите според собствените си критерии. В китайското музикално образование отдавна се набляга на понятието „Коуч“, така че трябва да има някаква нужда от него. Мисля, че в китайския контекст все още е уместно да се следва концепцията за „Коуч“, за да се повиши осведомеността, да се променят възприятията на хората и да се насърчи развитието му в Китай. Мисля, че е по-научно и разумно, ако специалността се нарече „Коучинг по клавирен съпровод“, по възможност с конкретно подразделение на направлението. По този начин се утвърждава значението на клавирния акомпанимент, като също така се илюстрира напълно неговата обучителна функция и се дава по-голяма яснота и определение на понятието за специалността.

6.1.2. Посоки на изследванията

Смятам, че е от съществено значение да се разграничи посоката на обучение. Добрият акомпаниятор е необходимо да притежава широк спектър от способности, а при ограниченото време и енергия, с които разполага всеки човек, не е възможно всеки да бъде цялостно развит. Мисля, че след като студентите имат представа за различните изследователски направления, те могат да изберат направление и да предприемат тематични изследвания на по-висока степен от обучението си. Когато образователните институции обмислят създаването на тази специалност, ако условията са достатъчни, за да се поддържа тематично обучение в различни области, тогава смятам, че все пак е препоръчително

да има специализирано обучение на етапи в преподаването на предмета и студентите да се обучават на всеки етап в определена насока.

6.1.3. Място на клавирния съпровод в структурата на висшето училище

Въпросът към кой департамент принадлежи специалността „Клавирен съпровод“ не е от основно значение. Ключовият въпрос е дали сегашното разделение в действителност е подходящо за университетите и трябва да се съсредоточим върху това кой подход е по-подходящ за развитието на тази специалност в различен контекст. Затова смятам, че трябва да бъдем конкретни в анализа си на проблема. Необходимо е да се обмисли мястото на специалността „Клавирен съпровод“ в светлината на действителното положение в университета. Ако условията позволяват, възможно е съвместно преподаване с други катедри, като всяка от тях дава своя принос за създаването на научна концепция за образование и преподаване, за да се насърчи изграждането и развитието на специалността „Клавирен съпровод“.

6.1.4. Образователно-квалификационни степени на обучение

Повече съм съгласна с идеята за въвеждане на специалност „Клавирен съпровод“ в магистърска степен. Все пак времето за обучение в магистърска степен не е напълно достатъчно, тъй като клавирният съпровод е комплексна дисциплина с широк спектър от предмети, които изискват продължително и систематично изучаване. Ето защо смятам, че ако клавирният съпровод ще се предлага в магистърската степен като специалност, по-добре би било първо да се предложи клавирният съпровод като учебна дисциплина в бакалавърската степен, за да могат студентите да се запознаят по-рано с концепцията за клавирен съпровод и свързаното с нея учебно съдържание и да имат повече време да разглеждат и натрупват репертоар от вокални и инструментални произведения, както и да увеличават практическия си опит. Разбира се, професионалните

консерватории имат високи стандарти при набирането на студенти. Повечето от студентите, записани в професионалните консерватории, завършват средни училища, свързани с консерваторията, и след няколко години професионално обучение на високо ниво те вече са висококвалифицирани, поради което смятам, че тези консерватории могат да обмислят предлагането на специалност „Клавирен съпровод“ и в бакалавърска степен, където е подходящо. Понастоящем обаче в Китай има само единадесет специализирани за музика консерватории, което е много малка част от общия брой музикални институции в Китай. Това означава, че повечето университети нямат това предимство, затова смятам, че е по-подходящо да се предложи специалност „Клавирен съпровод“ в магистърската степен, за да се отговори на настоящата ситуация в Китай.

6.2. Мисли върху учебния план

6.2.1. Основна дисциплина

1. Клавирен съпровод
2. Соло пиано
3. Камерна музика

6.2.2. Курс за изграждане на различни умения

1. Свирене от пръв поглед
2. Основи на пеенето
3. Четене на партитури
4. Импровизация на клавирен съпровод

6.2.3. Теоретични курсове

1. Методика на клавирния съпровод
2. Слушане и анализ на произведения с клавирен съпровод
3. История на западната опера
4. Други теоретични курсове

6.2.4. Езикови курсове

6.2.5. Практически курсове

1. Участие в репетиции
2. Участие във вокални класове
3. Педагогическа практика по клавирен съпровод

По тези точки в дисертационния труд подробно са разгледани възможностите за обучение в китайските висши училища за музика.

6.3. Мисли върху критериите за оценка

6.3.1. Приеман изпит

Приемният изпит е много важна част от системата за оценяване, не само като средство за оценяване на музикалността и уменията на кандидата, но и като основа за цялостна проверка на кандидата. Обикновено е разделен на предварителен изпит и повторен изпит, като предварителният изпит обикновено проверява теоретичната основа на кандидат-студентите, а повторният изпит се фокусира повече върху музикалното изразяване и цялостните им качества. Мисля, че можем да добавим към съществуващите изисквания четене от пръв поглед, самостоятелно свирене и пеене или четене на текст, за да проверим способността на кандидат-студентите да четат ноти, както и техните езиковите умения.

6.3.2. Изисквания за дипломиране

Препоръчвам да се позовем на изискванията за дипломиране на студентите от Кралския музикален колеж във Великобритания и да добавим нещо към тях. Например:

а. Концерт: във всяка учебна година трябва да се подготвя концерт като отчет на учебната година.

б. Акомпаньорска практика: след завършване на третата година от обучението преподавателят по пеене трябва да оцени представянето на студентите по специалността „Клавирен съпровод“ във вокалния клас като критерий за дипломиране.

в. Езикови умения: студентите трябва да могат да четат свободно поне един от езиците: италиански, немски, френски или руски. След завършването на всички езикови курсове през третата година висшето училище трябва да организира изпит за езикови умения, за който студентите избират езика, на който ще бъдат изпитвани, и прочитат на място текста на изпълняваното произведение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От прегледа на историческото развитие на клавирния съпровод в Китай и западните страни, както и от проучването ми на програмите за обучение за специалността „Клавирен съпровод“ в европейските страни и САЩ, стигнах до следните заключения.

Първо, историческото развитие и методите на обучение по специалността „Клавирен съпровод“ в европейските страни и САЩ имат важно значение за развитието на тази специалност в Китай. Китайските висши училища за музика могат да се поучат от учебните планове и програми, стандартите за оценяване и методите на преподаване на клавирен съпровод в тези страни, за да отговорят на настоящите нужди за развитие на специалността „Клавирен съпровод“.

Второ, за специалността „Клавирен съпровод“ в Китай трябва да се обмисли балансът между локализацията и интернационализацията в процеса на развитие. Докато се учим от напредналия опит на западните страни, трябва да се съсредоточим и върху наследството и развитието на китайската местна музикална култура, така че студентите да могат да овладеят характеристиките и стиловете на китайския местен музикален съпровод. Например акомпанимент на китайска опера, акомпанимент на китайска художествена песен, акомпанимент на китайска народна песен, акомпанимент на китайски народни инструменти и др.

На трето място, обучението на студентите по клавирен съпровод трябва да акцентира върху създаването на практически умения и изграждане на цялостни качества. Можем да подобрим практическите умения на студентите чрез курсове за участие в репетиции, участие във вокални класове и педагогическа практика по клавирен съпровод. Необходимо е също така да се развиват общите умения на студентите. Това включва курсове за придобиване на умения, езикови курсове и

теоретични курсове, които да отговарят на нуждите на бъдещото професионално развитие.

Четвърто, висшите училища за музика могат да допълнят съществуващите критерии за оценка по отношение на приемните изпити и изискванията за дипломиране. По отношение на приемните изпити може да се добавят тестове за свирене от пръв поглед и езикови умения на студентите. По отношение на изискванията за дипломиране е необходимо да се постави акцент върху оценяването на практическите умения и цялостните качества на студентите, включително концерти, научни разработки и преподавателска практика.

Като цяло, въпреки че специалността „Клавирен съпровод“ в Китай се формира сравнително късно, за момента са постигнати известни резултати. През последните години бяха проведени три успешни семинара за обучение по клавирен съпровод, всеки от които посочи пътя към развитието на специалността „Клавирен съпровод“ в следващия етап. В Китай има много консерватории и някои висши училища за музика, които предлагат тази специалност, но поради исторически фактори, липса на внимание, недостиг на професионални акомпанятори и преподаватели по клавирен съпровод, обучението по клавирен съпровод все още е област, която трябва да бъде обогатена и подобрена в Китай. Ако възприемем опита, който някои западни страни са натрупали в обучението по клавирен съпровод, и го съчетаем с реалната ситуация в различните китайски висши училища за музика, изясним посоката и целите на развитието на обучението по клавирен съпровод и разработим учебен план и стандарти за оценяване, които са подходящи за настоящото развитие по клавирен съпровод, ще постигнем значителен напредък в развитието на обучението по клавирен съпровод в Китай. Твърдо вярвам, че чрез подобряване на учебния план и критериите за оценяване, осигуряване на добра платформа за обучение на студентите и със собствените усилия на студентите, Китай

определено ще внедрява в музикалната практика все повече и повече отлични акомпанятори и специалността „Клавирен съпровод“ в Китай ще се развива все по-добре.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Изследване на историята на развитието на клавирния съпровод: разгледана е историята на развитието на клавирния съпровод от специфична изпълнителска форма до отделна музикална дисциплина, като са показани разликите и приликите в развитието му в Китай и на Запад. Такова изследване се осъществява за първи път.

2. Планиране и предложения за учебния план: Чрез проучване на учебните планове на западни музикални висши училища и в контекста на настоящите събития в Китай са представени конкретни предложения за специалността „Клавирен съпровод“. Посочен е пътят за развитие на специалността „Клавирен съпровод“ в Китай и стъпките за постигане на тази цел.

3. Обърнато е специално внимание на местната музикална култура: наблегнато е на наследяването и развитието на местната китайска музикална култура, като същевременно е използван напредничавият опит на западните страни, така че студентите да могат да овладеят техники за акомпанимент на пиано с китайски характеристики, като акомпанимент на китайска опера, акомпанимент на китайски художествени песни, акомпанимент на китайски народни песни и др. Това отговаря на нуждите на развитието на китайския клавирен съпровод.

4. Дадени са препоръки за усъвършенстване на критериите за оценяване: предлага се да се добави съдържание за оценяване към изискванията за приемния изпит и дипломирането, включително тестовете за четене от пръв поглед и езиковите умения на студентите. Фокусът е насочен и върху оценката на практическите умения на студентите и цялостното им качество, като например усъвършенстване на специфичните изисквания за концерти, дипломна работа и педагогическа практика. Тези препоръки са логично обосновани, обхващат предмета и имат определена стойност и значение.

СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ

1. **Ли Хаочен.** Поява и развитие на клавирния съпровод в Китай. „Докторантски четения 2022“ (сборник с материали от научна среща на докторанти от НМА „Проф. Панчо Владигеров“), 2022.
2. **Li Haochen.** Status of Piano Accompaniment Education in China. Singapore: Advances in Higher Education Volume 7, Issue 6, 2023.
3. **Ли Хаочен.** Мисли за изграждането на специалността „Клавирен съпровод“ в Китай. Независим музикологичен портал, раздел Музикална интерпретация, педагогика. <http://www.musicology-bg.com/chin.pdf>
4. **Ли Хаочен.** Обучението по клавирен съпровод в Китай и неговото състояние на сегашния етап на развитие. „Докторантски четения 2023“ (сборник с материали от научна среща на докторанти от НМА „Проф. Панчо Владигеров“), 2023 (под печат).

БИБЛИОГРАФИЯ

Атанасов Атанас. Практически курс по цифрован бас. София: Веда Словена, 2019 г.

Дикова Даниела. Клавирният акомпанимент като изучавана дисциплина и историческото му развитие в отделни национални школи. София, 2014 г.

Попова Лилия. Ръководство за свирене от пръв поглед. София: ДИ Музика, първо издание, 1980 г.

Попова Лилия. Методика на клавирния съпровод, допълнено и преработено издание. София: ДИ, Музика, 1988 г.

Стоянов Пенчо. Музикален анализ, София: Наука и изкуство, 1993 г.

Lee Pei-Shan. The Collaborative Pianist: Balancing Roles in Partnership, New England Conservatory of Music Doctoral Thesis, May 2009.

Masters Richard. Presiding at the Pianoforte: A Brief History of Accompaniment, February/March 2011.

Moore Gerald. Am I Too Loud, Penguin, 1966.

Ян Киншенг. Преосмисляне на въвеждането на древното пиано в Китай, списание на Нормалния университет Тианшуй, февруари 2001 г. 杨庆生, 对中国古代钢琴出现的思考: 天水师范学院学报, 2001 年

Цзоу Янчжуо. Изследване на пианистичния съпровод на вокални произведения, адаптирани от народни песни след започване политиката на реформи и откритост, вестник на Музикалната консерватория в Шенян, 2012 г. 邹彦卓, 对改革开放后民歌改编声乐作品钢琴伴奏的研究: 沈阳音乐学院学报, 2012 年

Ду Юли. Изграждане и учебна програма по клавирен съпровод в музикалните колежи в Китай, Китайска музикална консерватория, 2007 г.
杜妤丽 , 我国音乐院校钢琴伴奏专业学科建设与课程设置 : 中国音乐学院 , 2007 年

Сун Хуей. За объркването и развитието на курса по клавирен съпровод в обучението по пеене, списание на университета Бохай, 2012 г.
孙辉 , 论艺术指导课程在声乐教学中的困惑于发展 : 渤海大学学报 , 2012 年 6 期

Чен Шуян. Изследване на посоката на развитие на специалността Клавирен съпровод, Училище по изкуствата, Университет Дзилин, 2011 г.
陈姝洋 , 钢琴艺术指导专业发展方向的探寻 : 吉林大学艺术学院 , 2011 年

Сун Данцин. За ролята на коуч в обучението по вокална музика, 2011 г.
孙丹青 , 论钢琴艺术指导在声乐教学中的作用 : 2011 年

Уанг Юнси. История на клавирния съпровод и неговата художествена роля, Централна музикална консерватория, 1999 г. **王蕴希** : 伴奏和艺术指导的历史及其艺术作用 : 中央音乐学院 , 1999 年

Джан Синвен. Изследване на използването на клавирен съпровод в обучението по танци, художник, 2023 г. **张馨文**. 钢琴伴奏在舞蹈教学中的运用研究 : 艺术家, 2023 年

Менг Шинг. Характеристики на клавирния съпровод в оркестровата музика и стратегии за преподаване на практика, Списание на Чифън College (китайска версия на философия и социални науки), 2022 г. **孟醒**. 管弦乐专业钢琴伴奏特征与实践教学展开策略 : 赤峰学院学报(汉文哲学社会科学版), 2022 年

Цуй Минмин. Историята и съвременното развитие на клавирния съпровод:, Музикален живот, 2022 г. **崔明明**. 钢琴艺术指导的历史沿革与发展现状 : 音乐生活, 2022 年

Ченг Мин. Как да развиваме таланти в областта на танцовия акомпанимент на пиано: Популярна литература и изкуства, 2020 г. 成敏.论如何培养舞蹈钢琴伴奏人才：大众文艺,2020 年

Сун Шию. Изследване на проблемите и мерките за противодействие в обучението по клавирен съпровод, Северна музика, 2020 г. 孙世有.钢琴伴奏教学中的问题与对策研究：北方音乐,2020 年

Гу Уейна. Кратка дискусия за обучението на специалисти по клавирен съпровод в професионалните институции, Театрална къща, 2019 г. 顾维娜.浅谈职业院校有关钢琴伴奏专业人才的培养：戏剧之家,2019 年

Донг Лиджун. Напредък на професионалните изследвания на танцовия клавирен съпровод – анализ на литературата въз основа на търсене в базата данни на Китайската мрежа за знания“, Проучване на новата учебна програма, 2017 г. 董砾珺.舞蹈钢琴伴奏专业研究进展——基于中国知网数据库检索文献分析：新课程研究,2019 年

Ге Лихонг. Изследване на преподаването на клавирен съпровод в обучението на педагози, Списание на колежа Жаоцин, 2017 г. 葛丽虹.音乐学师范专业钢琴伴奏教学探究：肇庆学院学报,2017 年

Конг Дуол. Изследване на реформата в преподаването на изкуството за акомпанимент на пиано в специалността Музикалното изпълнение, Североизточен петролен университет, 2016 г. 孔夺.音乐表演专业钢琴伴奏艺术方向教学改革研究：东北石油大学,2016 年

Лианг Хунлян. Анализ на посоката на развитие на професионалното ориентиране в изкуството на клавирния съпровод, Популярна литература и изкуства, 2012 г. 梁宏亮.浅析钢琴伴奏艺术的专业指导发展方向：大众文艺,2012 年

Лиу Ин. Експериментиране с ролята на клавирния съпровод в обучението по танци, Мода и танци, 2022 г. 刘颖.试论钢琴伴奏在舞蹈教学中的作用 : 尚舞,2022 年

Хао Джунбо. Експеримент върху стиловете на клавирен съпровод в китайски и западни художествени песни, Образование в областта на изкуствата, 2022 г. 郝俊博.试论中西方艺术歌曲钢琴伴奏的风格 : 艺术教育,2022 年

Ду Джинжан. Влиянието на немските и австрийските художествени песни върху китайските художествени песни от ХХ век: Тиендзин нормален университет, 2022 г. 杜进彰. 德奥艺术歌曲对 20 世纪中国艺术歌曲的影响 : 天津师范大学,2022 年

Хе Джиян. Сравнение на клавирния съпровод в китайски и европейски художествени песни, Художествено разглеждане, 2021 г. 何健.中欧艺术歌曲中钢琴伴奏的对比 : 艺术大观,2021 年

Чен Ю. Проучване на общото качество на акомпанияторите, работещи с певци, Североизточен нормален университет, 2016 г. 陈钰. 与声乐合作的钢琴伴奏者的综合素养研究 : 东北师范大学,2016 年

Лиу Хуицин. Ролята на клавирния съпровод в развитието на чуждестранните художествени песни, Гласовете на Жълтата река, 2016 г. 刘会轻.从外国艺术歌曲的发展看钢琴伴奏的作用 : 黄河之声,2016 年

Луо Тинг. Художествените характеристики на клавирния съпровод на художествените песни на Чжао Юанрен и техническата обработка на съпровода, Дзянси нормален университет, 2014 г. 罗婷. 赵元任艺术歌曲的钢琴伴奏艺术特征及伴奏技术处理 : 江西师范大学,2014 年

Хе Ю. Анализ на историческото развитие на клавирния съпровод за европейски художествени песни, Северна музика, 2013 г. 何珏.浅析欧洲艺术歌曲钢琴伴奏的历史发展：北方音乐,2013 年

Джан Пей. Изследване на клавирния съпровод в художествените песни - на примера на художествените песни на Шуберт, Критика на изкуството, 2022 г. 张沛.艺术歌曲的钢琴伴奏研究——以舒伯特艺术歌曲为例：艺术评鉴,2022 年

Хао Джунбо. Как да разберем стила на клавирния съпровод на френските художествени песни от художествените песни на Форте, Образование в областта на изкуствата, 2022 г. 郝俊博.从福雷艺术歌曲看如何把握法国艺术歌曲的钢琴伴奏风格：艺术教育,2022 年

Джан Чжунвен. Анализ на съвместното изпълнение на клавир и оркестър, Китайски литературни артисти, 2022 г. 张钟文.钢琴与管弦器乐的协作演奏分析：中国文艺家,2022 年

Цяо Сюе. Аранжиране и прилагане на клавирен съпровод в китайски народни песни, Етнография, 2022 г. 乔雪.钢琴艺术指导在中国民族歌曲中的改编和应用：民族学刊,2022 年

Джан Тиан. Изследване на музикалния стил на вокалната сюита на Берлиоз „Летни нощи“, Циндао университет, 2022 г. 张田.柏辽兹的声乐套曲《夏夜》的音乐风格研究：青岛大学,2022 年

https://bg.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0

https://upwikibg.top/wiki/Expressionist_music

https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0_%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0

<https://zh.m.wikipedia.org/wiki/%E9%95%BF%E7%AC%9B>

<https://m.xzbu.com/4/view-3720139.htm>

https://view.inews.qq.com/k/20220329A0CRGC00?web_channel=wap&openApp=false&f=newdc